



GÖTEBORGS UNIVERSITET

# **SOCIALTJÄNSTENS ERFARENHETER OCH KUNSKAPSANVÄNDNING**

Små kommuners arbete med att förebygga och upptäcka våld mot personer med funktionsnedsättningar, samt erbjuda insatser till våldsutsatta

Jörgen Lundälv och Mikaela Starke

Institutionen för socialt arbete

Göteborgs universitet

<b>SAMMANFATTNING</b>	<b>4</b>
Nulägesbeskrivningen	4
Ökad kunskap om målgrupper behövs	4
Kunskapsluckor och utmaningar	5
<b>INLEDNING</b>	<b>6</b>
Uppdraget	7
Målgrupperna	8
<b>SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR</b>	<b>8</b>
<b>METODBESKRIVNING</b>	<b>9</b>
Intervjuundersökning	9
Kunskapsdokument i kommunerna	13
Tematisk analys	14
<b>RESULTAT</b>	<b>15</b>
Aktivt och passivt våldsarbete – erfarenheter	17
Identifierade hindrande faktorer och utvecklingsbehov	18
Goda exempel	18
Målgrupper inom funktionshinderområdet	19
Identifierade hindrande faktorer och utvecklingsbehov	20
Goda exempel	22
Situationsspecifika erfarenheter	23
Identifierade hindrande faktorer och utvecklingsbehov	24
Goda exempel	25
Kontaktytorna och samverkanserfarenheter	26
Identifierade hindrande faktorer och utvecklingsbehov	27
Goda exempel	29
Förebyggande arbete i dag och i framtiden	29

<b>Identifierade hindrande faktorer och utvecklingsbehov</b>	<b>32</b>
<b>Goda exempel</b>	<b>35</b>
<b>Användandet av kunskapsstöd</b>	<b>37</b>
<b>Identifierade behov</b>	<b>38</b>
<b>Intersektionalitet i kommunernas våldsarbete</b>	<b>41</b>
<b>Dokumentationsanalys</b>	<b>42</b>
<b>SLUTSATSER</b>	<b>45</b>
<b>KÄLLFÖRTECKNING</b>	<b>46</b>
<b>Bilaga 1. Inbjudan om att delta i en kvalitativ intervjustudie</b>	<b>51</b>

# Sammanfattning

Den här rapporten baseras på intervjuer med mellanchefer vid socialtjänstens Individ- och familjeomsorg (IFO) och deras beskrivningar av stöd och insatser som ges till personer med funktionsnedsättningar i samband med våldsutsatthet. Resultatet som framkommer är att socialsekreterare har svårt att identifiera förutsättningar hos personer med funktionsnedsättningar samt att de har svårigheter med att informera om vilket stöd som finns tillgängligt. En förklaring till detta är enligt mellancheferna att det finns en ovana vid att möta de olika målgrupperna inom funktionshinderområdet.

## Nulägesbeskrivningen

Det finns mycket erfarenheter och kunskap i små kommuner om våldsarbete och hur socialtjänstens IFO arbetar med att upptäcka våld och ge skydd samt stöd till dem som är drabbade. Likaså finns erfarenheter om hur man utvecklar sitt förebyggande arbete. I rapporten presenteras resultatet från en mindre intervjustudie om våldsutsatthet för personer med funktionsnedsättningar som Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet genomfört. Studien baseras på intervjuer med 13 mellanchefer inom IFO som representerar 8 kommuner. I rapporten redovisas också olika kunskapsdokument som är används i respektive socialtjänst.

## Ökad kunskap om målgrupper behövs

Det framkommer som en del av det sammanfattande resultatet att det professionella arbetet med att förebygga våld inom socialtjänstens IFO har flera brister samtidigt som nya lösningar för att upptäcka, ge stöd och skydd samt förebygga mot våld prövas. Det saknas också ett långsiktigt och systematiskt förebyggande arbete för våldsutsatta personer med funktionsnedsättningar. Den här rapporten beskriver främjande och hindrande faktorer för professionella att kunna tillhandahålla stöd- och

insatsarbete inom våldsområdet för personer med funktionsnedsättning. Ett viktigt resultat är att det saknas tillräckligt med kunskap hos socialsekreterare i små kommuner om olika målgrupper inom funktionshinderområdet och om vilka behov och förutsättningar som personer med olika funktionsnedsättningar har när de blivit utsatta för olika typer av våld.

## Kunskapsluckor och utmaningar

De flesta chefer som deltagit i undersökningen är nöjda med IFO:s insatser för de som är våldsutsatta. Det finns emellertid en medvetenhet om att våldsarbetet kan utvecklas och förbättras i flera avseenden. Samtliga mellanchefer ansåg att funktionshinderperspektivet kan stärkas i socialtjänstens arbete med att ge stöd och förebygga våld. Intervjupersonerna efterlyser ny kunskap i våldsarbetet som ska ge stöd och skydd för alla invånare. Flera av cheferna önskade även att ny kunskap skulle kunna utvecklas i arbetet att upptäcka, ge stöd och skydd samt förebyggande insatser för personer med olika funktionsnedsättningar till exempel våldsutsatta personer inom målgruppen samsjuklighet, missbruk och schizofreni. Till exempel efterlyser cheferna mer lätthanterliga verktyg för standardiserade riskbedömningar inom socialtjänstens IFO. Undersökningen har visat på flera kunskapsluckor inom socialtjänstens IFO. Kunskapsluckorna kan sammanfattas i fem punkter:

- Problem med att ge likvärdiga och rättssäkra insatser för stöd och skydd till alla våldsutsatta.
- Kunskapsbrist om personer med funktionsnedsättning och deras behov av att få stöd och skydd av socialarbetare inom socialtjänsten.
- Brister i långsiktigt och systematiskt förebyggande arbete mot våld riktade till alla invånare.
- Språkbruk och begrepp används på olika sätt i socialtjänstens olika kunskapsdokument.
- Medvetenheten om intersektionalitet och dess betydelse i våldsarbetet är begränsad vilket försvårar såväl möjligheten till att upptäcka risker samt att förstå

# Inledning

Varje dag utsätts barn, unga och vuxna för olika typer av våld i nära relationer. Våldet, våldsamheterna och kränkningarna drabbar alla människor i samhället och inträffar såväl i hem- och boendemiljöer, publika platser som i samband med förflyttningar och mobilitet (transporter). Under senare år hot och våld som riktats mot till exempel personer med olika funktionsnedsättningar, hbtq-personer (homosexuella, bisexuella, queera och transpersoner) redovisats i flera olika rapporter från olika samhälleliga instanser och myndigheter (Socialstyrelsen, 2005; Socialstyrelsen, 2011; Nordens Välfärdscenter, 2016; Myndigheten för delaktighet, 2017; Myndigheten för delaktighet, 2018; Nationellt Centrum för Kvinnofrid, 2018; Statskontoret, 2021; Sveriges Kommuner och Regioner, 2021; Inspektionen för vård och omsorg, 2022; Socialstyrelsen, 2022). I rapporter har även civilsamhället visat riskutsattheten för våld för personer med olika funktionsnedsättningar (Funktionsrätt Sverige, 2019; Funktionsrätt Sverige, 2021; Funktionsrätt Sverige, RFSU och Allmänna Arvsfonden, 2021).

Denna rapport har som syfte att beskriva erfarenheter och kunskap som socialsekreterare inom IFO har av att arbeta för medborgare. Fokus i rapporten är på socialtjänstens arbete i kommunerna och hur de har organiserat sitt förebyggande arbete och våldsarbete för att upptäcka och ge stöd samt skydd till våldsutsatta personer. I rapporten beskrivs hur socialtjänstens företrädare med egna ord beskriver tillståndet, förutsättningarna men även reflektioner om deras eget kunskapsanvändande i praktiken. Syftet med intervjustudien har varit att få en ökad kunskap om det arbete som görs med att förebygga och upptäcka våld samt att ge skydd och stöd till personer som utsatts för våld, för alla invånare i kommunerna och för personer med funktionsnedsättningar specifikt. Avsikten med intervjustudien har varit att få en ökad kunskap om utmaningar och framgångsfaktorer i arbetet, liksom att identifiera främjande och hindrande faktorer för professionella som arbetar inom Individ- och familjeomsorgen.

För en person med en funktionsnedsättning innebär våldsutsattheten en "dubbel utsatthet". Men våldsutsattheten kan också belysas utifrån begreppet

intersektionalitet där de sociala skiktningens principerna visar oss på den komplexitet som råder. Kön, klass, funktionshinder och etnicitet är faktorer som har inverkan och betydelse (Edling och Liljeros, 2022). Forskning visar även att unga kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning använder sociala medier i mindre grad än jämnåriga (Borgström, 2022) samtidigt som unga flickor riskerar att vara mer utsatta för digitalt våld (sexuella trakasserier och våld) (Molin et al, 2019). Detta visar på att det finns flera intersektionella perspektiv som är viktiga att uppmärksamma i forskningen (Edling och Liljeros, 2022). En annan studie visar att de som var "nätmobbad" oftare var en kvinna, mellan 18 och 39 år, som hade använt internet i mer än fem år, och som har en smartphone och använder WhatsApp (Jenaro et al, 2018). Målgruppen personer med intellektuella funktionsnedsättningar beskrivs även befinna sig i digitalt utanförskap genom att ha mindre ekonomiska resurser (Riksförbundet FUB, 2022). Med detta sagt utgår intersektionaliteten utifrån premisen att en person har flera identiteter och att dessa skapas och förändras i de olika skärningspunkterna (Bylund, 2022:a; Bylund, 2022:b). När personer med olika funktionsnedsättningar blir marginaliserade i samhället är det viktigt att belysa under vilka villkor och förhållanden som detta sker (Bylund, 2019). Livsvillkor och rättighetsperspektiv för personer med funktionsnedsättningar finns tydligt beskrivna av världshälsoorganisationen i en global rapport samt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som Sverige ratificerade år 2008 (United Nations, 2006; Regeringskansliet, 2008; World Health Organization, 2011).

I Socialtjänstens uppdrag återfinns också det sociala arbetet på samhällsnivå som innefattar förebyggande insatser och arbete vilket framgår i Socialtjänstlagen (SoL). Under senare år har det förebyggande arbetet stärkts och lyfts fram särskilt i statliga utredningar (SOU 2018:32; SOU 2020:47).

## Uppdraget

Myndigheten för delaktighet (MFD) fick ett regeringsuppdrag som skulle utgå från den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (Jämställdhetsmyndigheten, 2017).

I augusti månad 2022 fick Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet uppdraget att genomföra en intervjustudie med verksamhetsföreträdare i ett antal små och mindre kommuners arbete inom Individ- och familjeomsorgen (IFO) med att förebygga och upptäcka våld samt ge stöd och skydd till dem som utsatta för våld (Myndigheten för delaktighet, 2022a ; Myndigheten för delaktighet, 2022b).

Forskning visar att det finns personer som löper större risk att utsättas för våld, däribland personer med funktionsnedsättning.

## Målgrupperna

I rapporten beskrivs det våldsarbete som sker inom IFO med olika målgrupper inom funktionshindersområdet. Med funktionsnedsättning avses en nedsättning av fysisk (syn, hörsel, rörelse etc.), psykisk, neuropsykiatrisk eller intellektuell funktionsförmåga.

## Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande intervjustudie har varit att öka kunskapen om det arbete som görs i små kommuner med att förebygga och upptäcka våld samt att ge skydd och stöd till personer som utsatts för våld för alla invånare och för personer med funktionsnedsättningar. Avsikten med intervjustudien har varit att få en ökad kunskap om utmaningar och framgångsfaktorer i arbetet, liksom att identifiera främjande och hindrande faktorer för professionella som arbetar inom Individ- och familjeomsorgen. Tonvikten i undersökningen har varit att utgå från de mål, rutiner, kartläggningar etc. som socialnämnden i enlighet med HSLF-FS 2022:39 är ålagda att ha samt att beskriva hur dessa omsätts i verksamheten.

Syftet med intervjuundersökningen har specifikt varit att:



- belysa hur mellanchefer inom IFO arbetar med barn, unga och vuxna utifrån deras generella våldsarbete och specifikt med barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning när det handlar om att förebygga och upptäcka våld samt ge stöd och skydd till dem som utsatts för våld.
- Undersöka vilka kunskapsstöd som används och vilken samverkan som IFO har med andra delar av kommunens förvaltning samt andra verksamheter och aktörer i samhället.

## Metodbeskrivning

Huvudsyftet med undersökningen har varit av deskriptiv karaktär. Det resultat som redovisas i rapporten baseras på 13 intervjuer med mellanchefer inom Individ- och familjeomsorgen (IFO) i 8 kommuner. Resultatet baseras även på insamlade kunskapsdokument (policydokument) som används inom IFO med fokus på våldsarbete och förebyggande arbete. Avsikten med undersökningen har inte varit att mäta eller kartlägga enskilda kommuners eller enskilda mellanchefers kännedom eller kunskap om våldsutsattheten bland personer med funktionsnedsättning. Avsikten har inte heller varit att redovisa enskilda kommuners arbete i detalj utan att utifrån ett antal kommuner presentera en helhet av de problembilder och möjligheter som finns.

## Intervjuundersökning

Under augusti-september månad 2022 genomfördes ett systematiskt urval av kommuner i Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) kommunindelning kategori C, mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner.<sup>1</sup> Motivet till att kommuner i

---

1

<https://skr.se/skr/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>

kategori C valdes var att de bestod av såväl en mindre befolkningsmängd samt att de representerade kommuner i landsbygd och glesbygd med avstånd till större städer. De kommuner som är representerade i undersökningen benämns för mindre kommuner. Det är två av kommungrupperna som har varit utgångspunkten i urvalsarbetet: mindre stad/tätort (grupp C6) och landsbygdskommun (grupp C8). Med mindre stad/tätort ska förstås kommuner som har minst 15 000 men mindre än totalt 40 000 invånare i den största tätorten. Det finns totalt 29 kommuner som tillhör denna kommungrupp. Med landsbygdskommun ska förstås kommuner som har mindre än 15 000 invånare som bor i den största tätorten (lågt pendlingsmönster, mindre än 30 procent). Totalt återfinns 40 av landets kommuner i denna kommungrupp.

En skriftlig förfrågan riktades till mellanchefer inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg (IFO) i ett antal små/mindre kommuner. Förfrågan om att delta skickades av MFD (bilaga 1). Flera utskick gjordes till mindre/små kommuner genom ett slumpmässigt urval utifrån SKR:s kommungruppsindelning.

I augusti-september månad kontaktades totalt 38 kommuner i de båda kommungrupperna C6 och C8. Totalt tillfrågades 16 kommuner i gruppen C6 och 22 kommuner i gruppen C8. Totalt 13 mellanchefer i åtta kommuner anmälde intresse för att medverka i intervjustudien. Av de åtta kommuner medverkade totalt 3 kommuner i gruppen C6 och totalt 5 kommuner i gruppen C8.

Under september-oktober månad 2022 genomfördes 13 semistrukturerade intervjuer med mellanchefer. Nio av de 13 intervjuerna utgjordes av individuella intervjuer medan två intervjutillfällen bestod av parintervjuer där två mellanchefer medverkade under samma intervju. Intervjuerna genomfördes digitalt genom det digitala verktyget och e-mötestjänsten Zoom och omfattade ungefär en timma (Tjørndal och Fylling, 2021). Samtliga chefer lämnade muntligt samtycke till att medverka i undersökningen vid själva intervjutillfället. Intervjuerna spelades in och samtliga ljudfiler transkriberades till texter.

En semistrukturerad intervjuguide hade utarbetats som stöd för intervjuerna (Göteborgs universitet, 2022). Intervjufrågorna hade sin utgångspunkt i mål, rutiner,

kartläggningar som socialnämnden enligt med HSLF-FS 2022:39 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer är ålagda att ha (Socialstyrelsen, 2022).

Utgångspunkten för intervjuerna var även följande definitioner av våld respektive funktionsnedsättning. Med våld avses fysiskt, psykiskt och sexuellt våld, skada eller övergrepp, vanvård och försummelse, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck med skiftande uttryck såsom könsstympning och tvångsäktenskap samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål (SOU 2015:55). Med funktionsnedsättning avses en nedsättning av fysisk (syn, hörsel, rörelse etc.), psykisk, neuropsykiatrisk eller intellektuell funktionsförmåga. De båda definitionerna framgick i informationsbrevet som distribuerades av Myndigheten för delaktighet (MFD) till samtliga intervjupersoner (bilaga 1). Vid intervjutillfället gick även intervjuaren igenom informationsbrevet och de båda definitionerna med intervjupersonerna.

Deltagarna fick också möjlighet att ställa eventuella frågor om undersökningen.

Samtliga personers deltagande i intervjuundersökningen är anonymiserat och det framgår heller inte i rapporten vilken kommun de tjänstgör i. Undersökningen har följt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer och råd (Vetenskapsrådet, 2017).

Tre av cheferna var första linjens chef medan sex personer var mellanchefer och fyra chefer hade andra ledningsuppdrag inom IFO. Åtta av cheferna var ansvariga för våldsarbetet som omfattade vuxna personer över 18 år medan en chef ansvarade för våldsarbete för barn och unga (personer under 18 år). Fyra chefer ansvarade för våldsarbetet mot såväl vuxna som barn och unga inom IFO. I genomsnitt hade de arbetat 6.4 år inom nuvarande tjänst. Den intervjuperson som hade längst erfarenhet hade arbetat i 30 år och den som hade kortast anställningstid som chef hade arbetat i 1.5 år. I Tabell 3 beskrivs informanternas bakgrund ytterligare.

Tabell 3. Bakgrund för deltagarna i intervjustudien (N=13).

Intervjuperson	Typ av chef för: A) Vuxna B) Barn/unga C) Vuxna, barn/unga	Antal år i nuvarande tjänst	Antal yrkesverksamma år totalt i verksamheten	Högsta utbildning
A	Första linjens chef (C)	10	18	Socionomutbildning
B	Första linjens chef (B)	17	17	Sociala omsorgsprogrammet
C	Enhetschef (A)	2.5	5	Master i Psykologi
D	Första linjens chef (C)	1.5	28	Socionomutbildning
E	Mellanchef (A)	5	23	Socionomutbildning
F	Mellanchef (A)	2	3.5	Universitetsutbildning, handikapprätt, vårdadministration
G	Samordnare (A)	5 månader	2.5	Socionomutbildning
H	Mellanchef (A)	30 år	30 år	Socionomutbildning
I	Enhetschef, samordnare (A)	6	6	Socionomutbildning och Steg 1 Psykoterapi
J	Mellanchef (C)	2	4	Magister i arbetsliv och ledarskap
K	Annan ledningspersonal, arbetstagare med ett begränsat ledningsansvar (A)	2.5	23	Sociala omsorgsprogrammet

L	Annan ledningspersonal, arbetstagare med ett begränsat ledningsansvar (A)	4	22	Undersköterskeutbildning
M	Chef med fullt ledningsansvar (C)	2 månader	7	Fil. kand i klinisk psykologi

## Kunskapsdokument i kommunerna

Vid intervjutillfällena samlades det även in olika kunskapsdokument som är vägledande för det våldsarbete och förebyggande arbete som bedrivs vid inom Individ- och familjeomsorgen (IFO) i små och mindre kommuner. De olika dokumenten valdes ut av intervjupersonerna. Med kunskapsdokument menas de tillämpningsdokument som socialtjänsten använder sig av i det dagliga våldsarbetet inom IFO. Det finns flera exempel på sådana kunskapsdokument: rutiner, handlingsplaner/verksamhetsplan, riktlinjer, broschyrer, strategier och processkartor. En dokumentanalys har genomförts av de insamlade dokumenten. Efter en genomläsning av de olika dokumenten har dessa kategoriserats under olika dokumentteman som framgår i Tabell 1.

Tabell 1. Insamlade kunskapsdokument inom socialtjänsten i undersökningen (N=26).

Dokumenttyp	Antal	Innehåll (och mottagare av dokumenten)
rutin	9	Fördelning av ärenden i team, akuta ärenden, förebyggande arbete, misstanke om våld i nära relation, hantering av skyddade personuppgifter, hedersrelaterat våld och förtryck, överlämnande av utförande av insats till annan typ av verksamhet (riktad till socialarbetare).
handlingsplan	9	Handlingsplan (verksamhetsplan) om arbete mot hot, våld, övergrepp (kvinnor och barn som bevittnat), hedersrelaterat våld och förtryck (riktad till socialarbetare).
riktlinje	3	riktlinje för socialnämndens arbete (riktad till socialarbetare).
broschyr, folder	2	rätten till liv utan våld (information till våldsutsatta och närstående).
Strategi	2	lokal strategi mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck (riktad till kommuninvånarna, interna och externa samverkanspartners).
Processkarta	1	processkarta (riktad till socialarbetare; vuxenhandläggare, barnhandläggare och behandlare).

## Tematisk analys

Intervjuerna har bearbetats och analyserats mot bakgrund av den befintliga lagstiftningen på området samt utifrån föreskrifter och allmänna råd till kommuner inom området våld i nära relation samt stöd till personer med funktionsnedsättning. Analysen har även tagit hänsyn till olika så kallade kunskapsdokument som upprättats i de olika kommunerna. Exempel på sådana dokument har varit handlingsplaner och riktlinjer. Vid analysarbetet har även ett intersektionellt perspektiv beaktats nämligen huruvida som intersektionalitet beskrivits av intervjupersonerna och förekommit i de insamlade kunskapsdokumenten (Edling och Liljeros, 2022).

Intervjuerna har tagit sin utgångspunkt i lagstiftning och policydokument samtidigt som de har fokuserats på att följa vad de olika mellancheferna väljer att beskriva och

problematisera inom IFO-verksamheterna. Det insamlade intervjumaterialet har analyserats med hjälp av en tematisk analysmetod (Braun och Clarke, 2006). Det innebär att materialet har analyserats i flera olika steg. Den kvalitativa analysmetoden innebär att olika teman har identifierats, analyserats och beskrivits. En styrka med den tematiska analysen har varit att metoden uppvisar möjlighet till flexibilitet (Braun och Clarke, 2006). Det första steget i den tematiska analysen har bestått av att de inspelade intervjuerna transkriberades ordagrant. Totalt har två huvudteman identifierats och 14 underteman namngivits. Dessa presenteras i Tabell 2.

Tabell 2. Tematisk analys i undersökningen. Exempel.

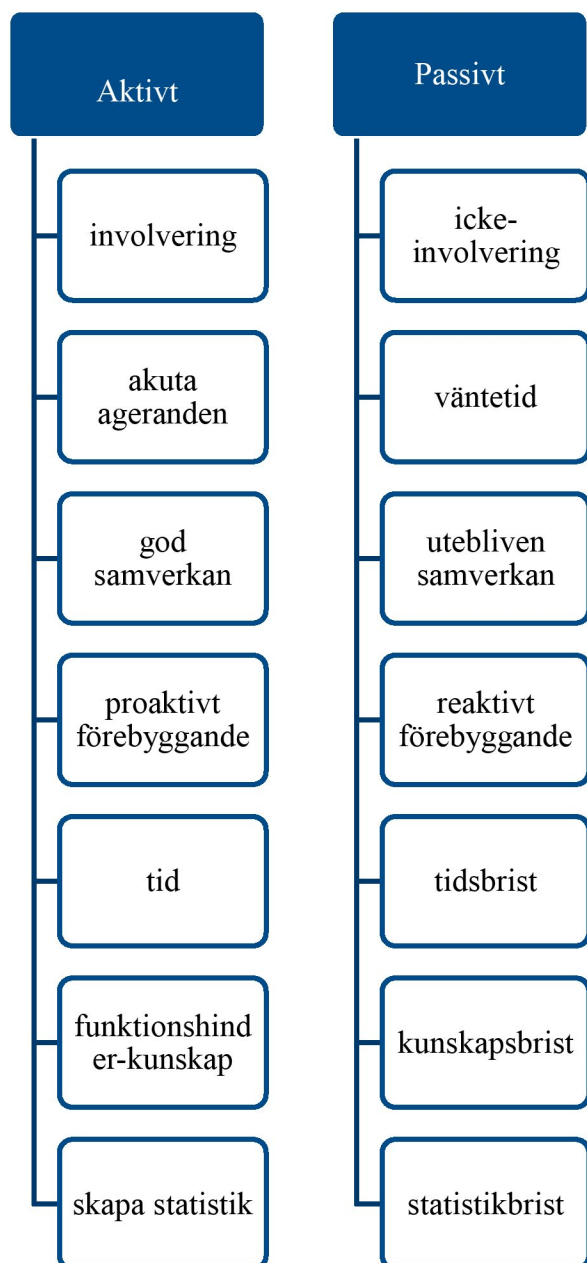
Dataextrakt	Kodning	Undertema	Huvudtema
<i>"Vi har ju väldigt mycket nätverk tycker jag på det här området" // "Vi har inte haft igång det faktiskt de senaste två åren och det tror jag har lite med pandemin att göra".</i>	Befintliga nätverk finns men svårt att involvera i kristider	Inaktivitet på grund av kristid	Passivt agerande av nätverk

## Resultat

Den tematiska analysen har resulterat i två framträdande huvudteman; aktivt arbetssätt respektive passivt arbetssätt. Med ett aktivt arbetssätt ska förstås ett målmedvetet och aktivt arbete som utgörs av uppsökande arbete och som är direkt riktat mot våldsutsatta. I ett aktivt arbetssätt ingår även att information om hjälp, stöd och skydd både ska vara anpassat till olika grupper och lättillgängligt. Detta beskrivs också i den så kallade våldshandboken av Socialstyrelsen (Socialstyrelsen, 2016). Med passivt arbetssätt ska förstås begränsande delar i våldsarbetet såsom exempelvis ett reaktivt förebyggande, kunskapsbrist i våldsarbetet och begränsade

målgruppskunskap samt slutligen begränsade resurser och tid att ägna insatser och engagemang i det sociala arbetet på samhällsnivå. Under respektive huvudtema har totalt sju underteman identifierats vilka framgår i Figur 1. De olika temana beskrivs under respektive avsnitt i kapitlet.

Figur 1. Identifierade huvudtema och undertema i intervjuundersökningen. Våldsarbete i små kommuner år 2022.





## Aktivt och passivt våldsarbete – erfarenheter

Ett huvudresultat av intervjuundersökningen visar att det inte finns någon uppdelning mellan aktivt våldsarbete och passivt våldsarbete. Intervjupersonerna har berättat att deras våldsarbete (våld i nära relation) inbegriper alla våldstyper och riktar sig till alla människor som är bosatta i kommunen. Cheferna menar att de inte gör någon skillnad mellan aktivt och passivt våldsarbete. Flera av intervjupersonerna uppger också att de inte har skilljer mellan de insatser som görs mellan personer som har respektive inte har någon funktionsnedsättning. De menar i stället att deras arbete riktas till alla människor som är utsatta för våld i olika former. Person A förklarar under intervjun:

*”Sedan har vi olika verksamhetssystem när det gäller utförandet av insatser och det är givetvis där som den stora gruppen utav medarbetare som jobbar med personerna finns. Som väl är tycker jag man har kortare vägar och man känner till varandra och tänker naturligt med olika delar i verksamheten. Oavsett var man jobbar med frågan så tänker man ju in även andra. Alla människor. Oavsett om man har funktionshinder eller inte”* (person A).

En annan chef menar också att de inte har något specifikt våldsarbete som riktar sig till personer med olika funktionsnedsättningar:

*”Det är svårt att säga specifikt, men jag skulle kunna säga, som vuxen så ska du ju kunna söka stöd för att, om du har blivit utsatt, oavsett om du har en funktionsnedsättning eller inte. Vi har inte en specifik riktat arbete. Jag skulle vilja påstå i så fall att då är det utbildningen av vård och omsorgspersonalen, det är ju ett sätt att specifikt rikta oss mot dom grupperna. Och där är vi ju än så länge på utbildningsstadiet. Att stödja vår personal och att på ett bättre sätt kunna uppmärksamma det”* (person M).

## Identifierade hindrande faktorer och utvecklingsbehov

Flera av intervjupersonerna återkommer till betydelsen av kompetens och utbildning vid IFO både när det handlar om aktivt och passivt våldsarbete. Några av cheferna ansåg att arbetsgivaren borde ta ett större ansvar att återkommande medvetandegöra och även satsa på att våldsfrågor i kommunen synliggörs. Ett utvecklingsbehov är förutom utbildning och kompetensutveckling för personal inom socialtjänsten att det återkommande diskuteras såväl på arbetsplatsträffar som under olika planeringsdagar.

## Goda exempel

En framgångsfaktor i kommunernas våldsarbete med att upptäcka våld är att personalen är förberedda och ges möjligheter till att få kunskap men även att kunna dela erfarenheter och kunskap med varandra. Ett sådant sätt kan vara att personalgruppen bestående av socialarbetare tilldelas ett så kallat "case" som de kan bedöma, reflektera och diskutera utifrån. En intervjuperson föreslår som ett exempel att dela ut case till personalgruppen två gånger per år så att det ska kunna finnas tillfällen att diskutera olika aspekter. Detta är en form av kunskapande som sker i kommunen. En annan form av kunskapande är enligt en intervjuperson att socialarbetaren ställer frågan "*Har du upplevt våld?*" till en klient/brukare som har ansökt om bistånd i kommunen. Chefen berättar i intervjun att de har övervägt att införa så kallade "*fråga-månader*" där man kan försöka kartlägga utbredning och förekomst av våld hos invånarna genom att ställa frågan till de klienter/brukare som möter en biståndshandläggare.

En chef berättar om vilken betydelse som ett så kallat regionalt kompetensteam mot våld och hedersrelaterat förtrycka kan ha för kommunen. I regionen finns ett

kompetensteam som ger stöd och vägledning i frågor som handlar om hedersrelaterat förtryck och våld samt våld i nära relation. Kompetensteamet har som mål att höja kompetensen såväl hos yrkesverksamma som inom civilsamhället. Detta sker genom både konsultationer och digitala utbildningar. Intervjupersonen anser att det är en framgångsfaktor i våldsarbetet att kommunen har tillgång till och använder kompetensteamet. Intervjupersonen ser det även som en form av kunskapsstöd som IFO aktivt använder sig av i sitt våldsarbete.

## Målgrupper inom funktionshinderområdet

I samband med intervjuerna fick deltagarna besvara frågor om hur de arbetar med att upptäcka, ge stöd och skydd samt att förebygga mot våld avseende personer med olika funktionsnedsättningar. Deltagarna konstaterade att det var svårt att arbeta med de olika målgrupperna inom funktionshinderområdet dels eftersom behov och förutsättningar skiljer sig åt mellan de olika grupperna men även av att de saknar såväl kompetens som erfarenheter med det generella våldsarbetet och att de även har svårt med att arbeta med detta. Intervjuerna visar att cheferna upplever en hög grad av komplexitet att arbeta med det specifika våldsarbetet inom funktionshinderområdet. Att arbeta i små och mindre kommuner gör det även svårare att arbeta som socialarbetare eftersom en kommun består av ett begränsat antal invånare och att det lokala perspektivet kan göra det svårt att arbeta av flera skäl. Det finns en stark kännedom om lokala förhållanden och det kan även vara svårt att vara anonym och skyddad på en mindre ort. En chef berättar:

*”Om man tittar på var vi befinner oss, nu tar jag från mig själv, var jag befinner mig idag och med dom jag har satt att ansvara över så kanske det inte är våld i nära relationer som ligger mig närmast, att jag ska gå i utbildning. Så är det. Men hade jag jobbat i en annan kommun där det var många fall och så, då är det mer givet att det kanske ligger högre på prioritetslistan” (Person F).*

Samtidigt som intervjupersonerna beskriver förhållandena i de mindre kommunerna så konstaterar flera av dem att det finns mörkertal det vill säga att de är säkra på att det förekommer olika typer av våld mot personer med funktionsnedsättningar som inte kommer till deras kännedom. En annan chef beskriver situationen i kommunen:

*”Nej jag tänker att det var intressant och oerhört viktigt att man ändå håller på att jobba med dessa frågor inom den här målgruppen, för nog finns det. Det finns ju säkert hur mycket våld som helst. Nu, lilla X kommun är ju väl förskonade från det, men jag tänker i hela landet, i hela världen. Det är ju ett jättebra arbete”* (Person E).

## Identifierade hindrande faktorer och utvecklingsbehov

Några av intervjupersonerna upplever att en betydelsefull hindrande faktor består av kunskapsbrist om de olika målgrupperna inom funktionshinderområdet. Det är framför allt bristande kompetens att bemöta och förstå personer med intellektuella, neuropsykiatriska och kognitiva funktionsnedsättningar som blir uppenbara. En enhetschef beskriver svårigheterna med följande ord:

*”Det är ju jättesvårt för oss som inte har kompetens i hur man pratar och så att man gör det begripligt. Hur kan man se till att de tillgodogör sig det som vi vill förmedla? Så därför skulle jag säga att det blir ganska kassa insatser till den målgruppen”* (person I).

Person A berättar att de har svårigheter att få personal som har rätt kompetens inom funktionshinderområdet. Person A berättar:

*”Vi kanske heller inte kan få in den personalen som vi helst vill, det vill säga med rätt utbildning och kompetens och så”* (person A).

En annan chef ser också den bristande kompetensen inom funktionshinderområdet som en hindrande faktor och ett viktigt utvecklingsbehov. Person D uttrycker detta på följande vis:

*”Sedan jobbar vi också utifrån den här handlingsplanen med att implementera i alla verksamheter, inklusive funktionshinderområdet då. Det här med att personal ska ha kompetens och vara beredd att både kunna upptäcka och se, men också våga ställa frågor och våga lyssna och kunna hjälpa vidare” (person D).*

En annan viktig hindrande faktor enligt person D är den inbyggda trygghet som finns i verksamheten samtidigt som det finns både uttalade och icke-uttalade rädslor hos personalen. Person D förklarar:

*”Jag tror att den största faktorn, hindrande faktorn, det är att vi kanske tror att vi har det lite bättre än vi har det, i den här lilla trygga kommunen. Och att alla känner varandra mer eller mindre, att det blir känsligare att lyfta frågor, det blir känsligare att ta upp saker och att föra fram det. Man har en rädsla för att stöta sig med någon, eller att man ska ha missuppfattat någonting, eller att man ska starta igång någonting som man inte riktigt är trygg med att man kan hantera. Det tror jag nog är det största hindret” (person D)*

Tillgängligheten till olika stödverksamheter nämns också av flera chefer som ett hinder i våldsarbetet. En chef berättar under intervjun att deras verksamhet inte är tillgänglig för personer med olika funktionsnedsättningar sett ur såväl fysisk tillgänglighet som ur informationstillgänglighet. Chefen beskriver detta på följande vis:

*”Ja möjliggöra information, det skulle vi kunna göra på bättre sätt. Till exempel ha text till exempel, blindskrift det har vi inte. Vi har inget informationsmaterial för synskadade. Vi har till och med dålig tillgång till våra lokaler om du har en fysisk funktionsnedsättning. Det är svårt att ta sig in i vårt hus om du har det. Där tycker jag att vi brister” (person M).*

Person M berättar under intervjun att det uppstår ett så kallat ”moment-tjugotvå” då det saknas kunskap om att arbeta särskilt med olika målgrupper inom funktionshinderområdet. Person M förklarar:

*”Vi kan ha svårt när dom har ett missbruk eller om dom har en psykiatrisk, nån form av psykisk problematik, då är det svårt. Då tänker jag att det finns lika mycket svårigheter när det gäller om du har en fysisk funktionsvariation som gör att du*

*kanske inte kan gå eller sådana saker. Det finns... det är väldigt liten beredskap för att kunna ta emot dom och då tror jag att det blir ett moment tjugotvå. Att vi inte informerar på rätt sätt och då får vi dom inte till oss och så får vi, så byggs inte den här kunskapen och erfarenheterna upp heller. Ja. En viss valhänthet och kanske en viss rädsla för hur vi ska hantera det, inte medveten, uttalad rädsla, men den finns någonstans i systemet” (person M).*

Ett annat hinder som några av cheferna berättar om handlar om deras bristande kompetens att möta till exempel personer med funktionsnedsättningar som är i behov av bildstöd eller tolk- och teckenstöd. En chef beskriver att det är svårt att placera utifrån skyddsaspekten om personen är beroende av teckenspråk samtidigt som man inte har någon personal som kan teckenspråket. Om en placering av en våldsutsatt person sker utifrån skyddsaspekten kan det enligt en chef resultera i att personen blir helt isolerad och inte kan kommunicera med någon över huvud taget (person I).

Under intervjuerna framkommer att informanterna har svårt att ge goda exempel på hur de arbetat i sitt våldsarbete med att ge stöd och skydd åt personer med olika funktionsnedsättningar. Det finns flera anledningar till detta. En anledning som anförs är att det sällan förekommer uppgifter och fall som omfattar våld mot personer med funktionsnedsättningar.

## Goda exempel

En chef berättar hur det tydligt framgår i socialtjänstens handlingsplan att de är ansvariga för både det akuta skyddet men även för riskbedömningen. Chefen berättade under intervjun hur IFO har nära samarbete med LSS-enheten i kommunen när det gäller att omedelbart finna ett gruppboende på en säker ort om en person med funktionsnedsättning är utsatt för någon form av våld. Chefen beskriver hur IFO aktivt arbetar med det akuta skyddet för att detta ska kunna säkerställas samtidigt som deras arbete kombineras med ett långsiktigt stöd som LSS-enheten

kan ge utifrån personens behov och förutsättningar. Detta kan ses som ett gott exempel på hur det sociala arbetet har organiserats i kommunen.

## Situationsspecifika erfarenheter

Under intervjuerna framkommer såväl situationsspecifika erfarenheter som beskrivningar av hur svårt det är att upptäcka våld som drabbar personer med olika funktionsnedsättningar. I några av intervjuerna berättar cheferna att de inte har några goda exempel över huvud taget att ge. Person D berättar:

*”Jag kan inte ge några goda exempel på våld som är gjort, men jag tänker att vi har ett önskemål om att kanske till exempel få komma ut och prata på arbetsplatsträffar, temadagar. Man kan jobba utifrån case och planeringsdagar. Så det finns ju en uppsjö av saker att göra. Men vi är inte bra på det här. Det är inte någonting som prioriteras och någonting som vi gör i någon större utsträckning. Och jag tror att det beror nog väldigt mycket på att det här är alltid sällan-ärenden. Alltså vi får ingen riktig vana och rutin på att jobba med de här frågorna, vilket också gör att vi är sämre på att se det” (person D).*

En situationsspecifik erfarenhet som nämns av en intervjuperson handlar om kommunens erfarenheter av att möta personer med funktionsnedsättningar som är utsatta av försummelse från de egna familjemedlemmarna när dessa är anställda till exempel av ett företag som ska ge personlig assistans till brukaren. Försummelse kan exempelvis yttra sig genom att brukaren inte får det stöd som han eller hon har blivit beviljad. Här uppstår det enligt den intervjuade chefen ett etiskt dilemma hur socialarbetare ska betrakta insatsen nämligen att det i första hand är brukaren som är i centrum som har rätt till insatsen personlig assistans. När det handlar om ekonomiskt våld som drabbar en person med en funktionsnedsättning kan utomstående personer försöka få personen att underteckna avtal som han eller hon inte är medveten om för att komma åt pengar. Socialarbetarna måste här i dessa

situationsspecifika fall vara medvetna om de signaler som personen sänder ut men även vara uppmärksam på fysiskt våld till exempel blåmärken hos personen.

En situationsspecifik erfarenhet som en chef berättade om var att det på ett boende fanns flera personer med komplex problematik och psykiska funktionsnedsättningar (missbruk och schizofreni) som började att berätta om sexuellt våld som de hade varit utsatta för. En erfaren socialarbetare skapade tillit och skapade tillfällen för personerna att berätta om våldet. Enligt chefen handlar denna situationsspecifika erfarenhet av att etablera tillit och relation samtidigt som händelserna ska hanteras och att stöd ska kunna ges för att personerna ska fortsätta sina berättelser.

En annan situationsspecifik erfarenhet som beskrivs i en av intervjuerna är situationer då en person med en funktionsnedsättning är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. En intervjuperson beskriver hur komplext det kan vara att placera en ung person i ett kollektivt boende eller familjehem då flera yngre personer istället ofta vill hem. Den intervjuade chefen förklarar hur betydelsefullt det är att stödja unga till sysselsättning, att få ett hem med vardag och så vidare. Det är viktigt att unga personer inte blir helt och hållet utlämnade till sig själva utan får stöd (person I).

## Identifierade hindrande faktorer och utvecklingsbehov

Person C arbetar som enhetschef inom en verksamhet som ger stöd och skydd för personer med komplexa behov och utsatthet: psykiska funktionsnedsättningar, psykoser, schizofreni och missbruk. Person C menar att samverkan mellan regionen och socialtjänsten är mycket viktig eftersom den målgrupp som de arbetar med är drabbad av samsjuklighet. Chefen berättar om hur de under lång tid kämpat för att synliggöra de multikomplexa behov som finns hos personer med psykiska funktionsnedsättningar men att chefen i sin yrkesroll inte blivit lyssnad på. Det behövs ett mer utvecklat stöd för denna målgrupp menar chefen. Person C berättar:

*”Stödsamtal från Regionen skulle behövas mer för den här målgruppen. Fast vi kommer inte åt det i socialtjänsten. Vi har ett bra samarbete, men med de medel de har som finns*



*att tillgå för att ge stöd och skydd, där känner vi oss uppgivna. Vi skulle så gärna kunna skydda dem mer, men...det är jättesvårt. Den här målgruppen kommer inte till skyddat boende” (Person C).*

Person C ser på nära håll hur personer med funktionsnedsättningar som även har andra svårigheter faller mellan stolarna och att det är mycket svårt att ge stöd och skydd till dem. Person C berättar följande under intervjun:

*”För det är ju de som faller mellan stolarna och man får inte hjälp med missbruket förrän man är tillräckligt stabil för att ta emot en behandling och man är inte tillräckligt stabil för att ta emot en behandling. När man lever med trauma också psykiska sjukdom och är fången, och man får ingen hjälp till det här missbruket, så det är väldigt svårt. Det är någonting vi är så frustrerade över i vår verksamhet att vi inte kan ge mer skydd och hjälp till de som prostituerar sig och de som inte utger sig utan gör sig tillgängliga för sexuellt våld” (person C).*

## Goda exempel

Ett gott exempel på hur man i en kommun arbetat med att ge stöd och skydd till personer med funktionsnedsättningar är att IFO samverkar med kommunala bostadsbolag och omsorgsförvaltningen. En person med funktionsnedsättning som är utsatt för våld kan med kort varsel få en lägenhet och boendestöd som beviljas av omsorgsförvaltningen. En chef (person K) berättar under intervjun att de i kommunen har två olika boendestöd (boendestöd psykiatri respektive boendestöd neuropsykiatri). Chefen förklarar att IFO kan få stöd och råd från boendestödet i frågor som handlar om funktionsnedsättningar, behov och förutsättningar särskilt när det handlar om att skapa trygghet i boendesituationen för den som är våldsutsatt. Ett annat gott exempel som ges av en chef handlar om värdefulla samarbeten mellan IFO och LSS-handläggare i olika kommuner. Chefen berättar om att de till exempel kan ge både ett akut skydd som ett mer långsiktigt stöd till personer med funktionsnedsättningar som blivit våldsutsatta på gruppboenden och sedan finna ett

annat boende för personen. Goda erfarenheter av samarbete med andra kommuner har också inneburit att IFO har fått insikt och kunskap om hur en målgrupp inom funktionshinderområdet kan bemötas och få förståelse för sin våldsutsatthet.

## Kontaktytorna och samverkanserfarenheter

Undersökningen visar att det fanns omfattande kontaktytor och flera olika aktörer som man samverkade med i framför allt det allmänna våldsarbetet. På frågan *”Vilken samverkan har ni med andra delar av kommunens förvaltning (t. ex. LSS/funktionsstöd), andra aktörer som habilitering, särskola, polis, länsstyrelse etc.?”* uppgav flera av intervjupersonerna att det fanns bristande erfarenheter i samverkan om det specifika våldsarbetet för personer med funktionsnedsättningar.

En förstalinjens chef med lång erfarenhet av våldsarbete i kommunen berättar att de har ett utbyggt nätverk och en lokal samverkansgrupp men att samarbetet inte är komplett. Person A berättar:

*”Vi har ju väldigt mycket nätverk tycker jag på det här området” // ”Vi har inte haft igång det faktiskt de senaste två åren och det tror jag har lite med pandemin att göra. Att det var svårt. Det var väl lite haltande innan ska jag säga. Men det blev ännu mer under pandemin och det är också en svårighet att ha de där nätverken för det byts ut personal”. (person A).*

En chef ger ett exempel på en utmaning för socialarbetare att möta, ställa frågor till personer med intellektuella funktionsnedsättningar och att kunna förstå deras utsatthet i samband med sexuellt våld.

*”Vi har ju exempelvis personer som kanske har berättat om en våldtäkt som man förstår att det har varit ett övergrepp från en man där personerna inte själva förstår att det har varit ett övergrepp. Så det här är ju en jättestor utmaning. Men skulle det komma till oss så har vi ett bra samarbete med en kvinnlig polis som ibland tar samtal med personerna för att fråga vidare. Alltså vår uppgift är ju inte att utreda. Vi*

*kan ju bara ställa lite grundläggande frågeställningar och kanske försöka ta reda på vad som har hänt. Och sedan får vi lämna över till polisen". (person B).*

En annan chef poängterar samverkan med en "vård i nära-handläggare". Person D förklarar:

*"Jag tänker att en del i det här främjandearbetet det är ju att vi samverkar. Att vi vet om varandras uppgifter och ansvarsområden och att vi har möjlighet att ta kontakt med varandra och att vi kan prata både förebyggande och så, men även när vi kommer på individnivå. Inom individ- och familjeomsorgen så finns det våld i nära-handläggare som man kan ta kontakt med. Om inte annat bara för att få information. Att vi är informerade och på det klara med vad kommunen har för resurser och hur vi jobbar. Så att man vet vart man ska vända sig" (Person D).*

Person C berättar om samverkan med olika aktörer som Polisen när det handlar om att ge stöd och skydd till personer med psykiska funktionsnedsättningar och multikomplex problematik:

*"Vi har jättebra samverkan med Polisen också. Direktnummer till gruppchefen i samråd med dem utan att vi behöver bryta mot sekretessen. Och så kan vi samråda i ärenden så det känns väldigt tryggt att ge råd utan att man vet vem det är om vi inte kan berätta. Det är också jättebra samverkan med ett vaktbolag som vi har så att de kan ge stöd" (Person C).*

## Identifierade hindrande faktorer och utvecklingsbehov

En chef beskriver att det finns flera olika utvecklingsbehov i verksamheten som bland annat handlar om att synliggöra verksamheten och aktivt göra informationen tillgänglig för alla människor i kommunen. Person A berättar:

*"Jag tror ju ganska mycket på det här med kontinuitet och att man återkommande finns med liksom i samhällsdebatten och informerar. Vi har ju kommunens Instagram. Till exempel brukar vi återkommande ha information om våld i nära relationer till*

*exempel. Men sen är det väl då om finns ju säkert förbättringsmöjligheter att nå ut till olika grupper som inte kan ta del av den informationen det är. Och då tänker väl jag på att den måste anpassas så att kanske det finns möjlighet för oss” (person A).*

När det handlar om utvecklingsbehoven i det specifika våldsarbetet för personer med olika funktionsnedsättningar berättar intervjuperson A följande:

*”Vi står inför en ganska svår personalrekrytering i offentlig sektor. Det är ju klart. Det märkte vi ju väldigt tydligt här i somras då vi hade stora problem att rekrytera inför semesterperioderna. Och vad jag kan tänka mig så är väl detta en av de områden som vi kommer ha som största utmaning. Då tänker jag också kopplat till det och då finns det stor risk att vi får rotation bland personal. Vi kanske heller inte alltid kan få in den personalen som vi helst vill, det vill säga med rätt utbildning och kompetens och så” // ”Vi har ju som sagt börjat på intranätet med information till omvårdnadspersonal till exempel. Så här skulle du agera om du upptäcker det” (person A).*

Det är flera av intervjupersonerna som beskriver bristen på kompetens som en hindrande faktor. Men det finns också exempel på hur en kommun försöker lösa kompetensbristen inom socialtjänsten. En chef beskriver hur de samarbetar med LSS-verksamheten:

*”Vi försöker ju alltid ha ett nära samarbete med LSS framförallt. Det är ju en utav de största utmaningarna vi har, att skyddande boenden oftast inte har den inriktningen. Alltså att dom inte har personal med den kunskapen så att det blir ett bra bemötande, eller att dom kan göra anpassningar för våldsutsatta som har en funktionsnedsättning. Det är en utav våra största utmaningar. När vi tittar på skyddat boende exempelvis, har vi allt som oftast ett samarbete med LSS med det akuta skyddet, för det är ju vi yttersta ansvariga för.” (person J).*

## Goda exempel

En chef berättar hur de inom socialtjänsten stärkt samarbetet med äldreomsorgen och biståndshandläggarna. Goda exempel kan till exempel vara att man beviljar ökad hemtjänst eller ordnar plats i ett särskilt boende som är anpassat för den äldre personen om personen varit utsatt för någon form av våld.

Flera av intervjupersonerna berättar om goda exempel på hur en ökad samverkan kan stärka såväl det allmänna som specifika våldsarbetet för invånarna och för personer med olika funktionsnedsättningar men även hos äldre personer.

Exempelvis nämns samarbetet med äldreomsorgen i intervjuerna:

*”Ja ett annat gott exempel, och det är också i nära samarbete med äldreomsorgen, där kunde vi snabbt omplacera den som utövade våldet till ett äldreboende. Och där kunde vi fortsätta att stödja den våldsutsatta med bland annat stödsamtal”* (person J).

## Förebyggande arbete i dag och i framtiden

Alla chefer som deltog i intervjustudien förklarade hur betydelsefullt förebyggande arbete är och även hur medvetna de var om vikten av ett sådant arbete.

Långsiktigheten i det förebyggande arbetet är mycket viktig ansåg cheferna. En chef beskrev arbetet i den egna kommunen på följande vis:

*”Framförallt är det ju att våldet upptäcks i tid så att säga och att vi kan komma in och stödja personerna i tid. Det är ju oftast det som vi ser på många utav dom ärendena som kommer in till oss där det oftast är liksom en akut situation. Vi hade ju önskat att komma in betydligt mycket tidigare i den här personens liv. Men framförallt att minska våldet och att liksom jobba förebyggande handlar ju nästan om det långsiktiga att uppmärksamma och jobba framförallt med barn och unga tänker jag. Där tycker jag det är väldigt viktigt att jobba med det förebyggande arbetet när det gäller våld”* (person J).

En annan chef poängterade betydelsen av kontinuitet i det förebyggande arbetet. Person F menar att de har en ambition att arbeta förebyggande genom att ha en ständig diskussion om våld i nära relation tillsammans med de olika medarbetarna. Chefen berättar att de inte är tillräckligt bra på det förebyggande arbetet men att utvecklingen går åt rätt håll och att de tar vara på erfarenheter och kunskap i sin organisation. En av intervjupersonerna (person E) anser att det förebyggande arbetet mot våld bör vara en stående punkt på möten så att detta arbete inte glöms av. Enligt chefen handlar det om att hålla det förebyggande arbetet ständigt aktuellt i organisationen. Person E menar att detta är en fråga om ett kollektivt ansvar att föra diskussionerna. Chefen menar att det kan vara lätt att blunda för ett sådant arbete och att det därför är mycket viktigt att ägna kraft åt att stärka det förebyggande arbetet i praktiken.

En chef berättar om hur de arbetar medvetet med ett riktat förebyggande arbete i skolan. Chefen beskriver det förebyggande arbetet på följande vis:

*”Framförallt är det ju så att man har ju riktat det förebyggande arbetet i skolan framför allt. Och sen så genom skolan så har vi ju också haft olika stora temadagar där man har beskrivit våld, man har också nu från elevhälsan så har man startat någonting som kallas för jobbiga frågor, där unga kan chatta in frågor. Och många frågor rör ju våld så jag tänker att det förebyggande arbetet har riktats mot barn och unga framförallt. Och kampanjerna har ju riktats till alla näringsidkare här i kommunen för att dom också ska, egentligen framförallt identifiera men också, jamen upptäcka våld. Men det finns ju också ett förebyggande syfte i det att det finns personer i alla led som har den här kunskapen med sig och dom glasögonen. Det är väldigt mycket riktat arbete för invånarna och det är ju framförallt genom kampanjer skulle jag säga. Men också utbildningssatsningar där man har utbildat. Det kan vara ICA-handlare, det kan ha varit personer från den kommunala bostadsförmedlingen och olika kontor inom kommunen”* (person J).

Flera av intervjupersonerna berättar att de medvetet arbetar förebyggande genom att besöka gymnasieskolor, Komvux och SFI-verksamheten (Svenska för invandrare).

Här finns goda exempel på hur man arbetar med att genomföra kampanjer och utåtriktad information tillsammans med exempelvis kvinnojourerna och ungdomsjourerna. Det handlar om att sprida information i sociala medier (exempelvis Instagram) men även dela ut foldrar med information till olika väntrum och lokaler. Det förebyggande arbetet som bedrivs i de digitala (virtuella rummen) är goda exempel på hur kommunerna kan nå ut med information om stöd, skydd och förebyggande arbete. Flera av cheferna berättar att de framförallt når den yngre målgruppen via de sociala medierna och inom IFO upptäcker man även att andra verksamheter i allt större utsträckning också använder sig av sociala medier för att nå ut med både information och stödmöjligheter.

Samtidigt finns det personer som blivit utsatta för digitalt våld genom mobiltelefoner och datorer. Därför är det också viktigt att kommunernas våldsarbete genomförs i fysiska lokaler. En del kommuner har så kallade öppna mötesplatser för personer med psykiska funktionsnedsättningar där socialarbetare kan lyssna på människor i utsatthet. Socialarbetarna kan även ges möjlighet att upprepa information om stödmöjligheter men även kunna fråga om områden som kan upplevas som svåra och obekväma. Vid de öppna mötesplatserna har man även haft studiecirkel för deltagarna som har fokuserat på mänskliga rättigheter och gränssättningar. Kommunens erfarenheter från de öppna mötesplatserna var att det främst var unga kvinnor med psykiska funktionsnedsättningar som deltog och var aktiva i verksamheten (person L).

Goda exempel handlar även om att IFO i några kommuner har ett samarbete med olika så kallade nyckelpersoner som arbetar inom äldreomsorgen och omsorgsförvaltningen. En chef berättar att de vid fyra tillfällen per år har möten med nyckelpersonerna för att fånga upp vilka behov som de har av kontinuerlig utbildning och extra stöd inom personalgruppen (person L). Ett exempel för att kunna ge stöd till personer med psykiska funktionsnedsättningar är att en kommun har bildat samtalsgrupper inom den dagliga verksamheten i omsorgsförvaltningen.

## Identifierade hindrande faktorer och utvecklingsbehov

Det finns flera hindrande faktorer och därmed olika utvecklingsbehov som framkommer i intervjuerna i studien. Detta gäller både socialtjänstens möjligheter att upptäcka våld men även då det handlar om att kunna ge stöd och skydd till våldsutsatta personer.

En hindrande faktor som nämns av intervjupersonerna handlar om känsligheten. Det är känsligt att lyfta frågor som har med våld att göra samtidigt som det finns en föreställning om att förhållandena är bättre i den egna kommunen än vad de faktiskt är i verkligheten. En chef menar att det finns en risk att man bortförklarar eventuella orostecken på att någon far illa. Att det finns tillräckligt med underlag för beslut inom IFO-verksamheterna är något som lyfts fram av flera chefer. De menar att trots att handlingsplanerna uttalar betydelsen av beskrivningar och statistik av våldets utbredning och förekomst, så är statistiken bristfällig inom socialtjänsten. Jämfört med andra verksamheter som till exempel inom Polisen och Hälsocentralen som kontinuerligt tar fram underlag kommer därför socialtjänsten i ett underläge när det handlar om att ha kontroll och möjlighet att följa hur många våldshändelser som sker i kommunen i nära relation.

En hindrande faktor att kunna ge våldsutsatta människor stöd i praktiken är de brister som cheferna lyfter fram med låg eller utebliven kompetensutveckling hos socialarbetare som arbetar med våldsarbetet i kommunen. Det finns en uppfattning bland flera chefer att de inte har adresserat våldsarbetet mer frekvent och tydligt på såväl arbetsplatsträffar som under planeringsdagar vid enheten.

En annan faktor som har betydelse för en utveckling av våldsarbetet i kommunerna och som intervjupersonerna berättar om handlar om kvalitet och rättssäkerhet. En chef beskriver hur de saknar ett kvalitets- och rättssäkert stöd från habiliteringen inom det förebyggande arbetet. Chefen berättar:

*”Jag hade önskat ett större, mer omfattande kvalitets- och rättssäkert stöd från habiliteringen. De har ju sina uppdrag att tänka ifrån psykologkompetens och kuratorskompetens har specialpedagoger och arbetsterapeuter som på ett bra sätt*



*skulle kunna förebygga genom att.... Men utbilda personer kan man säga att öka personernas kunskap utifrån deras förmågor. Den personal jag har är det ju bara personal. Det är alltså stödassistent eller stödpedagog och är duktiga på att möta målgruppen utifrån att se deras grundläggande behov. Men vi har ju inga expertkunskaper i en kommun där vi ansvarar för boenden eller boendestöd. Det har efterfrågats det för vi märker många i målgruppen som vi har på boenden har svårt för just det här med relationer att vara vän och en god vän. Det är en jätteutmaning för dem att förstå. Och som jag sa förut, det är heller inte alltid man uppfattar att man har varit utsatt för övergrepp. För man tror att det är så livet är. Det är efterfrågat hos habiliteringen vid flera tillfällen att de har för ont om resurser. Så de har inte möjlighet” (person B).*

Enligt chef B så saknas såväl psykologer och kuratorer vid habiliteringen samtidigt som de i kommunen har omsättning på personal. Enligt person B skulle de vilja utveckla sitt förebyggande arbete men att det är svårt eftersom en del personer med funktionsnedsättningar har svårigheter med kommunikation och att socialsekreterare skulle behöva hjälp i detta arbete med teckenspråk, bildkommunikation och bildstöd. Person B anser att de i framtiden måste arbeta mer medvetet och systematiskt med det förebyggande arbetet mot våld som drabbar personer med olika funktionsnedsättningar.

Person D berättar också om att saknats en kurator att samverka med i de generella våldsfrågorna i kommunen. Chefen (person D) menar att hälsocentralen saknat en kurator under ett års tid. Inom socialtjänsten saknar man därmed en samverkanspartner. De har nyligen börjat att arbeta med råd- och stödsamtal till våldsdrabbade personer. I kommunen har man nyligen påbörjat att genomföra råd- och stödsamtal till personer som inte är beviljade några beslut men som ändå kan få träffa en ”våld i nära-handläggare” för att tala om våldsutsatthet, risker men även om gränssättning i nära relationer.

Person D menar att det finns svårigheter att kunna förebygga för målgruppen vilket även leder till att det förebyggande arbetet haltar:

*”För att förebygga det är också att det är väldigt svårt att kompetensutveckla i det här området. Det kanske är just mot den här målgruppen också, att det är väldigt svårt att få utbildning i hur man hjälper just den här målgruppen. Det finns massa föreläsningar och kurser om hur man upptäcker hos någon som inte har en funktionsnedsättning och inte en psykisk funktionsnedsättning utan en som börjar i normaltillståndet. Och sen upptäcker man de här symptomen och känner tecken på att någonting har förändrats och att det kan vara våld. Men de är som i ständig psykos och missbruk, det finns väldigt lite kunskap att inhämta om hur man kan hjälpa dem. Vi känner att vi håller på att upptäcka hjulet och det är inget nytt fenomen att den här målgruppen är väldigt utsatta när det gäller våld och hot” (person D).*

Några av intervjupersonerna berättar också om tidsbristen i verksamheten och vilka konsekvenser den får. Person M berättar hur viktigt det är att det finns tid och förutsättningar och menar att socialarbetarna måste vara mer ute i de olika verksamheterna i kommunen. Det handlar även om att socialarbetarna måste finnas i olika sammanhang och samverka med olika aktörer. Chefen anser också att socialarbetarna måste vara mer tillgängliga för invånarna i kommunen. Enligt person M är detta viktiga faktorer för att man ska kunna bli bättre i våldsarbetet. Fasta kontorstider och osynliga socialarbetare är faktorer som begränsar arbetet. Genom ett ökat utåtriktat arbete kan också kontakten med Polisen och andra aktörer förbättras.

En annan hindrande faktor i det förebyggande arbetet är en allt för låg nivå på utbildningar om våld i nära relationer. Person M förklarar:

*”Sedan tycker jag också att det finns ett problem när man har varit verksam som handläggare till exempel och jobbar med våld i nära relationer. Utbildningarna behöver snäppas upp, de ligger ofta på ganska låg nivå de här nätbaserade webb-utbildningarna om våld i nära relation. De är bra när du börjar ditt jobb. Men du behöver också, det behöver snäppas upp och där tycker jag att det brister” (person M).*

Ett annat utvecklingsbehov som några intervjupersoner nämner i samtalen är behovet att utveckla kunskapsunderlag och de tillämpningsdokument som används inom IFO (exempelvis rutiner, checklistor och handlingsplaner). En chef berättar om att kunskapsdokumenten används *”godtyckligt”* beroende på vem som är i tjänst.

Person K berättar om sina erfarenheter om när en person flyttar in i ett äldreboende att personalen informerar anhöriga och brukaren på ett godtyckligt sätt det vill säga att man inte ger identisk information om stöd och insatser till alla.

## Goda exempel

Det finns flera framgångsfaktorer och goda exempel från det förebyggande arbete som bedrivs i de små kommunerna som medverkat i undersökningen. En chef berättar under intervjun hur de kan använda sig av funktionen Lex Sara för att kunna fördjupa sig i perspektiv och frågor som de själva är osäkra om. De har även en rapporteringsskyldighet som innebär att de ska kunna signalera när och om man upptäcker förekomst av våld i nära relation.

En annan chef berättar att de får gott om resurser till deras våldsarbete vilket innebär att själva "våldsfrågan" i kommunen sätts högt upp på dagordningen. En framgångsfaktor enligt chefen är också att de har råd och möjlighet att delta i olika utbildningar till exempel i digitala utbildningar inom våldsområdet.

Det finns flera faktorer som skapar goda möjligheter för kommunen att ge stöd och skydd åt våldsutsatta. I undersökningen framkommer hur företrädare inom IFO arbetar aktivt med att kunna vara ett personligt stöd för den som är drabbad av våld. Det kan till exempel handla om att ge ett stöd och kunna stötta personen till ett läkarbesök efter att personen varit utsatt för en våldtäkt. Sedan handlar det även om att vara ett stöd för personen och stötta vid en polisanmälan.

Person A nämner att det finns flera goda exempel på hur man förebygger mot våld i kommunen. Utåtriktad information och spridning i samhället om verksamhet och insatser är viktigt. Intervjupersonerna nämner särskilt användandet av sociala medier för att informera och därmed sprida att det finns stödmöjligheter för de som är utsatta för våld. Kommunen är särskilt aktiva med att använda Instagram som en kanal för att nå ut med information om insatserna mot våld i nära relation. Detta kan ses som ett gott exempel hur kommunen når ut med information. Chefen menar att det finns

stora potentialer att nå ut till olika grupper i samhället som man annars kan ha svårt att nå genom andra kanaler. Chefen säger också att det är viktigt att informationen är enkel, tydlig och att den anpassas så att alla kan ta del av innehållet. En annan chef berättar om deras erfarenheter av att synliggöra verksamheten i sociala medier särskilt Instagram har varit mycket betydelsefull. Person K beskriver hur de arbetat aktivt med sociala medier under en veckas tid (*"instagram-vecka"*). På Instagram har kommunen haft en informationssida som har uppdaterats med samhällsinformation om våld under varje dag. På Instagram har socialarbetare kunnat beskriva hur man arbetar mot våld och vilka stödmöjligheter som finns för de som blivit drabbade av våld i nära relation. Chefen berättar under intervjun att de kompletterat satsningen i de sociala medierna med att dela ut skriftlig information exempelvis foldrar och broschyrer i olika väntrum i kommunen. Dessa utåtriktade aktiviteter har kommunen haft tillsammans med kvinnojouren. Detta är också ett arbete som upplevts som positivt och som man kommer att fortsätta med i kommunen.

En annan chef berättar om de så kallade "öppna mötesplatserna" för medborgarna som de ser som en framgångsfaktor till att både informera men även att kunna få uppdaterad information. Chefen berättar:

*"Vi har ju öppna mötesplatser för personer med psykisk funktionsnedsättning och sen har vi anhörigstöd. Och dom informeras ju också, man frågar anhöriga när man träffar dom hur situationen är. Vi försöker informera om att det här teamet finns och att möjligheten att söka hjälp finns. När jag har utbildningar i psykisk ohälsa så pratar jag med personal. Ibland behöver man prata och prata och upplysa, för det glöms bort och det kommer ny personal och man märker ibland så vet inte alla att det finns möjlighet för våra medborgare att söka hjälp och vilken hjälp som finns. Vi försöker ju hela tiden att hålla det som en levande information"* (person L).

Person D menar att en framgångsfaktor för deras kommun handlar om närhet och det lokala perspektivets betydelse. Person D menar:

*"Vi är så nära varandra, vi har så få ärenden. Men det betyder att när vi upptäcker någonting så kan vi ganska snabbt samlas runt den personen och hitta lösningar på*

*individbasis, snarare än att gå tillbaka till våra policydokument och på det viset. Närheten är också en styrka. Närheten i det lokala spektrat är en styrka” (Person D).*

Under intervjuerna har cheferna uttryckt önskemål om uppdaterad och aktuell kunskap inom våldsområdet. I nästa avsnitt redovisas några citat från chefer om hur de använt kunskapsstöd i praktiken tillsammans med några reflektioner om kunskapens betydelse. I det sista avsnittet presenteras några behov av ny kunskap som efterlyses av intervjupersonerna.

## Användandet av kunskapsstöd

Kunskapsstöd är sådana källor och dokument som socialsekreterare vid IFO kan använda sig av för att kunna få råd, stöd och vägledning i hur de kan systematiskt arbeta med våldsarbetet i kommunen. För socialsekreterarna är det viktigt att kunskapsstöden är tydliga och anpassade till de lokala förutsättningarna.

En chef berättar hur de utgår från kommunens egen handlingsplan i arbetet med att upptäcka våld bland medborgarna respektive upptäcka våld bland personer med funktionsnedsättning. Person D berättar:

*”Utifrån den här handlingsplanen så ingår det ju att varje verksamhet ska redovisa lite statistik. Vi på socialtjänsten ska redovisa hur många ärenden vi har fått in. Men det är så få, så det blir inte något bra underlag och det är därför vi har pratat om att vi ska införa fråga-månader, för att då kan du få en pinne i statistiken på ett helt annat sätt och då kommer du fram till en mycket större kartläggning. Att Polisen ska redovisa sina siffror, att hälsocentralen kanske inför något dito av frågemånad för att få... då får du ju en kartläggning på ett helt annat sätt, och jag tänker att då får vi också en vägledning på vart behöver vi rikta resurserna” (person D).*

Person D berättar även att de är medvetna om att de måste förbättra och utveckla sitt våldsarbete i kommunen.

Flera av intervjupersonerna anser att det finns ett ökat utbildningsbehov inom våldsområdet. Kunskapsstöden ska kunna fylla detta behov och det är enligt cheferna i undersökningen viktigt att dessa är uppdaterade och att socialsekreterarna är förtrodda med de olika stöden. Bland annat upplevs ett ökat behov av att personalen ges mer utbildning i FREDA (Standardiserade bedömningsmetoder för socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer) och PATRIARK (bedömning och hantering av risker för hedersrelaterat våld), (Socialstyrelsen, 2020; Randall Kropp et al, 2013).

## Identifierade behov

Behovet av ny kunskap som cheferna efterlyser i denna intervjustudie skulle kunna sammanfattas i huvudsak i tre olika teman; a) mer kunskap om förövare, b) mer information om kunskap från myndigheter och forskning, c) kunskap om olika målgrupper inom funktionshinderområdet.

Det första temat (mer kunskap om förövare) lyfts fram av flera chefer. En chef önskar att deras verksamhet kunde få ta del av mer kunskap som fokuserade på förövare inom våldsbrottsligheten. Chefen menar att det är ett nytt fält för dem hur de kan arbeta med förövare och att kunskapen hos socialsekreterare måste stärkas inom detta område. Chefen menar även att det är viktigt att organisationen är öppen för att kunna ta emot ny kunskap. Chefen anser att det finns en risk för att personalen är allt för stressad eller att man har arbetat lite för länge i verksamheten för att kunna ha förmåga att ta in ny kunskap inom området. Likaså efterlyser socialtjänsten mer kunskap om olika behandlingsprogram som riktar sig till både barn och föräldrar samt hur dessa program fungerar i praktiken.

Det andra temat (mer information om kunskap från myndigheter och forskning) som intervjupersonerna beskriver handlar om att de efterfrågar kunskapsstöd från myndigheter till exempel Socialstyrelsen om våldsarbete. En chef menar att de kan utveckla sina rutiner utifrån Socialstyrelsens föreskrifter och att de skulle vilja

utveckla sitt våldsarbete genom att kunna "ställa frågor om våld på rutin i alla verksamheter" (person G).

Det sista och tredje temat består av mer kunskap om olika målgrupper inom funktionshinderområdet. En sådan kunskap är något som mellancheferna önskar att IFO hade eftersom de då skulle kunna fokusera på hur bemötande av och arbetet kan utvecklas med personer med kognitiva funktionsnedsättningar och personer med olika psykiatriska diagnoser.

Samtliga chefer som deltagit i studien menar att det ständigt finns behov av ny kunskap. De menar alla att det behövs tydliga kunskapsstöd exempelvis att riktlinjer innehåller tydlig information. De menar också att dessa måste vara uppdaterade och aktuella för att kunna vara användningsbara i verksamheterna. Två chefer menar att om de skulle bjuda in kvinnojourer och funktionshinderorganisationer så att dessa skulle kunna informera kommunens personal kan detta ses som en form av kunskap. De menar också att den kunskap och erfarenhet som finns hos Polisen skulle kunna vara ett värdefullt och nytt kunskapsstöd i våldsarbetet. En annan chef menar att kunskapsstöd från Socialstyrelsen väger tungt och att deras rekommendationer är värdefulla kunskapsstöd.

I en kommun berättar en chef att det behövs nya kunskapsstöd för hur man ska kunna arbeta mer aktivt med målgruppen med samsjuklighet, missbruk och schizofreni. Chefen menar att kunskapsstödet måste komma från regionen då det handlar om samsjuklighet och psykisk ohälsa. En chef berättar också att det behövs nya kunskapsstöd hur de aktivt ska kunna arbeta mer effektivt med förebyggande våldsarbete. Särskilt viktigt är det att ett sådant kunskapsstöd också blir rättssäkert. Chefen menar att det nya kunskapsstödet borde komma från en myndighet som arbetar specifikt med funktionshinderfrågor. Det behövs nya kunskapsstöd som är direkt kopplade till situationen för personer med intellektuella funktionsnedsättningar och autism.

Det finns också chefer i studien som efterlyser en förstärkning av olika delar i nya kunskapsstöd särskilt när det gäller professionell handledning för socialarbetare och annan personal i verksamheten. En chef berättar under intervjun att de behöver

tydliga kunskapsstöd i frågor om hur de kan utveckla sitt arbete om våldsutsatthet och funktionsnedsättningar. Chefen menar också att de önskar lära sig mer av erfarenheter och kunskap om goda exempel från andra kommuner i samma kommunstorlek och situation. En av intervjupersonerna efterlyser också enkla och tydliga kunskapsstöd i form av enkla standardiserade riskbedömningar. En av cheferna efterlyser enkla och tydliga kunskapsstöd om de olika målgrupperna inom funktionshinderområdet. På så vis kan också kompetensen öka om det specifika våldsarbetet som skulle kunna utvecklas för personer med olika funktionsnedsättningar. Chefen menar också att kunskapsstödet borde komma från forskare, Sveriges Kommuner och Regioner samt från Socialstyrelsen.

Intervjupersonerna föreslår flera olika typer av nya kunskapsstöd som skulle kunna befrämja och utveckla det lokala våldsarbetet inom socialtjänsten. De olika förslagen som cheferna berättat om under intervjuerna kan sammanfattas i följande elva punkter:

- Upplevt behov av en utökad kunskap om vilka metoder som fungerar i praktiken.
- Upplevt behov av nya kunskapsstöd som är nationella och som kan spridas genom fördjupade utbildningar till personalgruppen inom IFO. Nya kunskapsstöd behövs eftersom de nuvarande saknar uppdateringar och inte omfattar sådana delar som saknas i kommunerna till exempel arbete med förövare och målgruppsspecifik kunskap (funktionsnedsättningar).
- Upplevt behov av nya kunskapsstöd om såväl det generella våldsarbetet som förebyggande arbete inom våldsområdet. Det efterlyses även nya kunskapsstöd om hur rättssäkert stöd kan utvecklas inom socialtjänstens IFO.
- Upplevt behov av mer förstärkt professionell handledning inom personalgruppen inom socialtjänstens IFO.
- Upplevt behov av ett mer uppdaterat kunskapsstöd om våldsutsatthet och funktionsnedsättningar inom IFO.
- Efterfrågan om mer kunskap om goda exempel från andra kommuner avseende hur man aktivt kan arbeta med att upptäcka, ge stöd och skydd samt förebygga inom våldsområdet.



- Upplevt behov av mer lätthanterliga verktyg för standardiserade riskbedömningar inom socialtjänstens IFO.
- Upplevt behov om mer kunskapsstöd om hur IFO på ett mer aktivt sätt kan arbeta mer effektivt med den person som är våldsutövare.
- Upplevt behov av ett mer forskningsbaserat kunskapsstöd inom IFO om hur våld kan upptäckas, ges stöd till drabbade och förebyggas.
- Upplevt behov av mer kunskapsstöd om olika behandlingsprogram för barn och föräldrar som varit utsatta för olika typer av våld.

## Intersektionalitet i kommunernas våldsarbete

I vilken utsträckning omnämns perspektivet ”intersektionalitet” i de olika kunskapsdokumenten respektive i intervjuerna med cheferna? Endast fyra av kommunerna som finns representerade i studien har i de olika handlingsplanerna, riktlinjerna och strategierna berört det intersektionella perspektivet i våldsarbetet. I en kommuns handlingsplan beskrivs begreppet intersektionalitet utförligt och vilka olika kategorier som kan tänkas påverka vilken maktposition som en person kan ha. I handlingsplanen hänvisar kommunen till den nationella strategin (SOU 2015:55). I en annan kommuns handlingsplan beskrivs att socialarbetarna ska ha ett intersektionellt förhållningssätt eftersom det är viktigt att vara medveten om att olika maktordningar förstärker varandra. I dokumenttypen ”rutiner” har ingen av kommunerna behandlat intersektionalitetsperspektiv. Sammanfattningsvis kan sägas att i de få kunskapsdokument i kommunerna som behandlar intersektionalitet, beskrivs mycket kortfattat att socialarbetarna ska ha intersektionalitet i sitt förhållningssätt och möten med personer som är våldsutsatta.

Under intervjuerna är det endast en av intervjupersonerna som talar om intersektionalitet. En chef menar att det är viktigt att det finns en så kallad ”spetskompetens” om våld i när relation och poängterar särskilt att det ska finnas ett intersektionellt perspektiv men utvecklar inte detta närmare. Även om inte intervjupersonerna talar om begreppet ”intersektionalitet” finns det en medvetenhet i

deras berättelser om det intersektionella perspektivet och hur viktigt det är att vara medveten om och synliggöra olika faktorer som samvarierar och påverkar utsattheten hos vissa våldsutsatta personer. Under intervjuerna framkom exempel på hur socialarbetare arbetar aktivt med att sprida kunskap om stöd och skydd för våldsutsatta. Informationen som är både riktad till olika åldersgrupper men även till personer med olika funktionsnedsättningar visar på en sådan medvetenhet hos socialarbetarna. Användandet av sociala medier för att nå unga personer i samhället är en annan sådan strategi samtidigt som den kanske inte heller når ut till alla personer. Här kan till exempel klassperspektivet ha en inverkan. Alla har inte råd med digitala lösningar (access till internet och mobiltelefoni) samtidigt som det finns personer som är eller har varit utsatta för ett så kallat digitalt våld från en förövare. Det intersektionella perspektivet framkommer även i några chefers berättelse om till exempel kvinnor med psykiska funktionsnedsättningar som även har en annan problematik med missbruk. För flera våldsutsatta personer kan till exempel användandet av sociala medier även vara begränsad eller till och med upphävt på grund av bristande ekonomi eller att de till exempel kan vara utsatta för psykisk misshandel där förövaren kontrollerar kommunikation och rörelse.

## Dokumentationsanalys

I de olika kunskapsdokumenten beskrivs mycket sällan vilka insatser och stöd som kan ges till personer med olika funktionsnedsättningar. I de dokumenterade rutinerna finns de olika målgrupperna, olika typer av funktionsnedsättningar mycket kort omnämnda i en rutin som lämnats in av en kommun. Övriga sju kommuner har i sina rutiner inte beskrivit utsatthet eller insatser för personer med funktionsnedsättningar över huvud taget. I de övriga dokumenten som inhämtats (handlingsplan/verksamhetsplan, riktlinje, broschyr/folder, strategi och processkarta) nämns inte de olika typerna av funktionsnedsättning alls. I något enstaka fall används termerna "funktionsnedsättning" eller "funktionsvariation" i handlingsplan, riktlinje och broschyr/folder. Avsaknaden av definitioner, beskrivningar eller insatser

för de olika målgrupperna inom funktionshinderområdet är tydlig. I Matris 1 respektive Matris 2 åskådliggörs i vilken utsträckning som de olika våldstyperna respektive de olika målgrupperna inom funktionshinderområdet behandlas.

Matris 1. De olika våldstypernas behandling i kommunernas olika kunskapsdokument.

Dokumenttyp <sup>2</sup> / Våldstyperna	1	2	3	4	5	6
Fysiskt våld	JA	JA	JA	JA	JA	NEJ
Psykiskt våld	JA	JA	JA	JA	JA	NEJ
Sexuellt våld	JA	JA	JA	JA	JA	NEJ
Ekonomiskt våld	JA	JA	JA	JA	JA	NEJ
Skada eller övergrepp	JA	JA	JA	JA	JA	NEJ
Vanvård och försummelse	JA	JA	JA	JA	JA	NEJ

<sup>2</sup> Rutin (1), Handlingsplan (2), Riktlinje (3), Broschyr/folder (4), Strategi (5), Processkarta (6).

Hedersrelaterat våld och förtryck	<b>JA</b>	<b>JA</b>	<b>JA</b>	<b>JA</b>	<b>JA</b>	NEJ
Könsstypning, tvångsäktenskap,	<b>JA</b>	<b>JA</b>	<b>JA</b>	<b>JA</b>	<b>JA</b>	NEJ
Prostitution och människohandel	NEJ	NEJ	<b>JA</b>	NEJ	<b>JA</b>	NEJ

Matris 2. De olika målgruppernas (olika typer av funktionsnedsättning och funktionsförmåga) behandling i kommunernas olika kunskapsdokument.

Dokumenttyp <sup>3</sup> / Typ av funktionsnedsättning	1	2	3	4	5	6
Termerna "funktionsnedsättning" eller "funktionsvariation" omnämns allmänt	NEJ	<b>JA</b>	<b>JA</b>	<b>JA</b>	NEJ	NEJ
Fysisk funktionsnedsättning (syn, hörsel, rörelse etc.)	<b>JA</b>	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ
Psykisk funktionsnedsättning	<b>JA</b>	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ
Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning	<b>JA</b>	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ
Intellektuell funktionsnedsättning	<b>JA</b>	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ

Språkbruket i de olika kunskapsdokumenten är i högsta grad varierande. Flera kommuner i undersökningen följer Socialstyrelsens terminologier och utgår från

<sup>3</sup> Rutin (1), Handlingsplan(verksamhetsplan) (2), Riktlinje (3), Broschyr/folder (4), Strategi (5), Processkarta (6).

definitionen av funktionsnedsättning medan andra kommuner använder begrepp som funktionsvariation, funktionsförmåga i de olika tillämpningsdokumenten.

## Slutsatser

I studien har 13 chefer vid IFO i småkommuner berättat om hur de arbetar med olika åtgärder för att kunna förebygga och upptäcka våld bland personer med funktionsnedsättning och vilka åtgärder och insatser som ges till våldsutsatta invånare. Intervjuundersökningen har visat att kommunerna arbetar på olika sätt när det handlar om att upptäcka våld, ge stöd och skydd till utsatta och att förebygga mot olika typer av våld.

En slutsats i studien är att våldsarbetet inte delas upp i ett aktivt respektive passivt våldsarbete. Våldsarbetet är av en mer generell karaktär och riktar sig till samtliga invånare i en kommun. Utifrån Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (HSLF-FS 2022:39) arbetar samtliga kommuner i undersökningen aktivt med att stärka våldsarbetet i kommunen. Samtliga kommuner hänvisar till olika kunskapsdokument (mål, rutiner, kartläggningar, handlingsplaner mm) som de använder sig av i våldsarbetet.

Intervjustudien visar att det finns ett stort behov att stärka funktionshinderperspektivet i kommunernas arbete med att stödja våldsutsatta och förebygga våld. Framför allt finns kunskapsluckor om hur man kan upptäcka våldsutsatthet och de olika våldstyperna som drabbar personer med funktionsnedsättningar. Cheferna upplever även att det finns brister i kunskap och kännedom om de olika målgruppernas behov och förutsättningar för att kunna ta emot information, hjälp och stöd. Detta är en viktig problembild som måste tas fasta på i det fortsatta lokala utvecklingsarbetet för att stärka våldsarbetet och funktionshinderperspektivet i IFO:s verksamhet. Exempelvis finns det en medvetenhet hos en funktionsstödsförvaltning att socialarbetarna inom IFO har bristfälliga kunskaper om personer med funktionsnedsättningar vilket kan innebära

att IFO ej kopplas in i ett ärende där det finns misstankar om våld. Kunskapsbristen är ett exempel på hur samverkan måste stärkas mellan IFO och andra kommunala förvaltningar men även gentemot andra externa samverkanspartner. Under intervjuerna har det även framkommit särskilda svårigheter och hinder att upptäcka våld men även att ge skydd och stöd till vissa målgrupper inom funktionsnedsättningar såsom personer med intellektuella funktionsnedsättningar, personer med psykiska funktionsnedsättningar och med annan problematik.

En viktig slutsats i rubricerad studie är också att deltagarna upplever brister i det förebyggande våldsarbetet. De upplever att det saknas ett systematiskt förebyggande arbete som hindrar ett långsiktigt arbete med att arbeta med att ge stöd till de som är utsatta för våld och förebygga våldsutsatthet.

Avslutningsvis efterlyser cheferna inom IFO nya former av kunskap samt stöd och riktlinjer från nationella myndigheter som befrämjar och utvecklar det kommunala arbetet mot våld.

## Källförteckning

Arbetsmarknadsdepartementet. (2021). *Uppdrag att inventera relevanta aktörers kunskap om våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning och föreslå åtgärder*. Stockholm: Regeringen. Regeringsbeslut 2021-10-28. A2021/02052.

Borgström, Å. (2022). Unga kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning – erfarenheter av självrepresentationer på internet. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 1:91-110.

Braun, C., Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2):77-101.

Bylund, C. (2019). Att andas eld – om kroppsliga förmågor, byråkrati och trauma. *FRONESIS*, 63:94-98.

Bylund, C. (2022a). *Anakrona livsvillkor. En studie av funktionalitet, möjligheter och begär i den föränderliga svenska välfärdsstaten*. Doktorsavhandling. Umeå: Institutionen för kultur- och medievvetenskaper, Umeå universitet.

Bylund, C. (2022b). Att forska med, inte på – två former av kritisk metod (s.85-103) i Silow Kallenberg, K., Unge v E., Wiklund Moreira, L (Red.). (2022). *Etnologiskt fältarbete. Nya fält och former*. Lund: Studentlitteratur.

Edling, C., Liljeros, F. (2022). *Ett delat samhälle: makt, intersektionalitet och social skiktning*. 3. uppl. Stockholm: Liber.

Funktionsrätt Sverige. (2019). *Respekt för rättigheter? Rapport om hur Sverige lever upp till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2019*. Stockholm: Funktionsrätt Sverige.

Funktionsrätt Sverige. (2021). *Respekt för rättigheter? – vad har hänt två år senare*. Stockholm: Funktionsrätt Sverige.

Funktionsrätt Sverige., RFSU. (2021) *Vill du ligga med mig då? – En kartläggning om sexuell hälsa hos personer med funktionsnedsättning och kronisk sjukdom*. Stockholm: Funktionsrätt Sverige, RFSU och Allmänna Arvsfonden.

Göteborgs universitet. (2022). *Semistrukturerad intervjuguide*. Augusti 2022. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Inspektionen för vård och omsorg. (2022). *Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck åren 2022-2023. Delrapportering av regeringsuppdrag*. Rapport. Stockholm: Inspektionen för vård och omsorg.

Jenaro, C., Flores, N., Vega, V., Cruz, M., Pérez, C., & Torres, V.A. (2018). Cyberbullying among adults with intellectual disabilities: Some preliminary data. *Research in Developmental Disabilities*, 7, 265-274.

Jämställdhetsmyndigheten. (2017). *Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*. Jämställdhetsmyndigheten.

Molin, M., Sorbring, E., Löfgren-Mårtenson, L. (2019). *Del@aktighetens digitalisering. Om identitetsskapande aktiviteter på internet bland unga med intellektuell funktionsnedsättning*. Rapport 2019:5. Trollhättan: Högskolan Väst.

Myndigheten för delaktighet. (2017). *Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning. Utvecklingsområden till den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*. Rapport 2017:29. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet (MFD).

Myndigheten för delaktighet. (2018). *Kvalitet i färdtjänsten. Redovisning av ett regeringsuppdrag*. Rapport 2018:19. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet (MFD).

Myndigheten för delaktighet. (2022a). *Inbjudan om att delta i en kvalitativ intervjustudie som en del i regeringsuppdrag om våld mot personer med funktionsnedsättning*. Skrivelse 2022-08-30. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet (MFD).

Myndigheten för delaktighet. (2022b). *Uppdragsbeskrivning. Kvalitativ intervjustudie av ett urval av tio kommuner och arbetet inom Individ- och familjeomsorgen (IFO) med att förebygga och upptäcka våld samt ge stöd och skydd till dem som utsatts för våld*. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet (MFD).

Nationellt Centrum för Kvinnofrid. (2018). *Våld mot hbtq-personer – en forsknings- och kunskapsöversikt. Redovisning av regeringsuppdrag i Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Uppsala universitet*. NCK-rapport 2018:1. Uppsala: Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK), Uppsala universitet.

Nordens Välfärdscenter. (2016). *När samhället inte ser, hör eller förstår. Könsrelaterat våld och funktionshinder*. Rapport. Stockholm: Nordens Välfärdscenter.

Randall Kropp, P., Belfrage, H., Stephen, D.H. (2013). *Bedömning av risk för hedersrelaterat våld (PATRIARK). Användarmanual*.



Regeringskansliet. (2008). *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Ds 2008:23. Stockholm: Regeringskansliet, Socialdepartementet.

Riksförbundet FUB. (2022). *Fångad i fattigdom? Ekonomisk kartläggning. Inkomster och utgifter för vuxna personer med intellektuell funktionsnedsättning*. Uppdaterad år 2022. Stockholm: Riksförbundet FUB.

Socialstyrelsen. (2005). *Våld mot kvinnor med psykiska funktionshinder. Förekomst, bemötande och tillgång till stöd*. Rapport. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2011). *Sällan sedda. Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2014). *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (SOSFS 2014:4)*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2016). *Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relation*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2020). *Manual för FREDA. Standardiserade bedömningsmetoder för socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2022). *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer, (HSLF-FS 2022:39)*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2022). *Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Lägesrapport 2022*. Stockholm: Socialstyrelsen.

SOU 2015:55. *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*. Slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor. SOU 2015:55.

SOU 2018:32. *Ju förr desto bättre - vägar till en förebyggande socialtjänst*. Stockholm: Socialdepartementet.

SOU 2020:47. *Hållbar socialtjänst. En ny socialtjänstlag. Del 1 och 2*. Slutbetänkande av Utredningen Framtidens socialtjänst SOU 2020:47.

Starke, M., Larsson, A., Punzi, E. (2022). *Våldsutsatthet bland personer med intellektuella funktionsnedsättningar*. Slutrapport. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Statskontoret. (2021). *Mäns våld mot kvinnor. En analys av myndigheternas arbete med den nationella strategin*. Rapport 2021:3. Stockholm: Statskontoret.

Sveriges Kommuner och Regioner. (2021). *SU-Kvinnofrid 2019-2020. Slutrapport från projekt om individbaserad systematisk uppföljning av stöd till våldsutsatta vuxna i socialtjänsten*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Regioner.

Tjørndal, A., Fylling, I. (2021). *Digitale forskningsmetoder*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

United Nations. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD). Optional Protocol*. United Nations (UN).

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

World Health Organization. (2011). *World report on disability*. Geneva: World Health Organization.

# Bilaga 1. Inbjudan om att delta i en kvalitativ intervjustudie

## **Inbjudan om att delta i en kvalitativ intervjustudie som en del i regeringsuppdrag om våld mot personer med funktionsnedsättning**

Myndigheten för delaktighet, MFD, har fått regeringens uppdrag<sup>1</sup> att, som en del i ett större uppdrag om våldsutsatthet mot personer med funktionsnedsättning, kartlägga hur bland annat kommuner arbetar med åtgärder för att förebygga och upptäcka våld bland personer med funktionsnedsättning samt vilka åtgärder och insatser som ges till utsatta. Av den anledningen genomför därför MFD, tillsammans med ett forskarteam vid Göteborgs Universitet, Institutionen för socialt arbete, en intervjustudie av ett antal kommuners arbete inom Individ- och familjeomsorgen (IFO) med att förebygga och upptäcka våld samt ge stöd och skydd till dem som utsatts för våld.

Forskning visar att det finns personer som löper större risk att utsättas för våld, däribland personer med funktionsnedsättning. Intervjustudien syftar därför till att öka vår kunskap om det arbete som görs med att förebygga och upptäcka våld samt att ge skydd och stöd till personer som utsatts för våld, för alla invånare i kommunen och för personer med funktionsnedsättning specifikt. Genom intervjuerna hoppas MFD och Göteborgs universitet att kunna få kunskap om utmaningar och framgångsfaktorer i arbetet, liksom främjande och hindrande faktorer för professionella som arbetar inom Individ- och familjeomsorgen (IFO) när det gäller att tillhandahålla stöd- och insatsarbete inom våldsområdet med ett specifikt fokus på personer med funktionsnedsättning.

Den här förfrågan ställts er som en del i ett systematiskt urval av kommuner i SKR:s kommunindelning kategori C, mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner.<sup>2</sup> Förfrågan riktar sig till chefer inom socialtjänsten

---

<sup>1</sup> <https://www.mfd.se/vart-uppdrag/regeringsuppdrag/uppdrag-att-inventera-relevanta-aktors-kunskap-om-valdsutsatthet/>

<sup>2</sup>

<https://skr.se/skr/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommu-gruppsindelning.2051.html>

Individ och familj.<sup>3</sup> Vi hoppas få möjlighet att genomföra två intervjuer i er kommun.

Intervjuerna kommer att genomföras digitalt (Zoom eller Teams) och kommer att ta ungefär en och en halv timme. Intervjuerna kommer att genomföras under september månad. Intervjufrågorna kommer ta sin utgångspunkt i de mål, rutiner, kartläggningar som socialnämnden i enligt med SOSFS 2014:4<sup>4</sup> är ålagda att ha samt hur dessa omsätts i verksamheten.

Med våld avses fysiskt, psykiskt och sexuellt våld, skada eller övergrepp, vanvård och försummelse, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck med skiftande uttryck såsom könsstypning och tvångsäktenskap samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Med funktionsnedsättning avses en nedsättning av fysisk (syn, hörsel, rörelse etc.), psykisk, neuropsykiatrisk eller intellektuell funktionsförmåga.

Er medverkan är mycket värdefull för oss. Resultaten kommer att presenteras i en rapport där intervjupersonerna är anonymiserade och där resultaten redovisas övergripande. Undersökningen följer Vetenskapsrådets råd och rekommendationer om etik och god forskningssed. Genom att skapa en bild av de utmaningar som socialtjänsten står inför i att kunna tillhandahålla stöd till alla invånare inom våldsområdet, hoppas MFD kunna bidra till att öka kunskapen om förutsättningarna för att möta alla invånare. Skicka därför en epost senast den 6 september till [maria.melin@mfd.se](mailto:maria.melin@mfd.se) för att bekräfta er medverkan.

Tack!

---

<sup>3</sup> MFD genomför också en annan kvalitativ intervjustudie som avser fokusera på socialtjänst LSS/funktionsstöd.

<sup>4</sup> Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer.